

DISSERTATIONIS

DE

USU ET APPLI-
CATIONE HI-
STORIAE
AD
VITAM CIVILEM.

CAPUT PROOEMIALE,

Suffragio Amplissimæ Facultatis
Philosophicæ, in Regia ad Auram
Academia,

P R A E S I D E

VIRO Admod. Rever. Celeberrimoque

MAG. DANIELE
JUSLENIO,

Sacr. L.L. Prof. Ab.

Eruditorum examini modeste submittet

Si DEo visum fuerit ABOÆ,
In Auditorio Maximò d. 6 Junij 1726.

HENRICUS HASSEL,
ALANDUS.

UPPSALIAE, Literis WERNERIANIS.

ДОЛГОВАЯ

СЕЧЬЮЩАЯ

СИЛОЮ СВОЮ

СИЛУЮЩАЯ

СИЛУЮЩАЯ МАТУ

СИЛУЮЩАЯ ТИПУ

СИЛУЮЩАЯ ДУШУ

СИЛУЮЩАЯ ЖИЗНЬ

СИЛУЮЩАЯ

СИЛУЮЩАЯ ОДИН

СИЛУЮЩАЯ СВОЮ

СИЛУЮЩАЯ

СИЛУЮЩАЯ ТИПУ

СИЛУЮЩАЯ ДУШУ

СИЛУЮЩАЯ АДАМУ

СИЛУЮЩАЯ АДАМУ

СИЛУЮЩАЯ АДАМУ

СИЛУЮЩАЯ АДАМУ

I. N. 3.

CAPUT PROOEMIALE.

§. I.

Falsa non minus quam noxia persuasio, mediæ ætatis Philosophorum quam plurimos occupavit, literas earumque culturam, ad explendam sciendi cupidinem, a natura insitam, potissimum dirigi debere. Hinc solam veritatis cognitionem, lucubrationum suarum finem constituerunt, parum solliciti, emolumenti quid in genus humanum inde redundaret nec ne. Sed quem errorem, etjam vetustissimis fere ignotum, dudum explose- runt Recentiores, invictis ra-

tio-

tionibus demonstrantes, cognitionem illam veritatis mediæ esse naturæ; ut, si quem usum vitæ humanæ, inter Christianos præsertim, præbeat, ceu bona recipi, hoc vero destituta, ut vana rejici debeat.

§. II.

FRUCTUOSUM juxta ac jucundum est, per singulas eundo scientias demonstrare quæ in felicitatem humanam influ-xum præbeant, quid in illis maxime sit utile, quid cuiuslibet instituto convenientissimum, & quæ genuina ratio veritates utiles investigandi & applicandi. Conducit hoc quibusvis literarum cultoribus, imprimis vero illis, qui ad vitam practi-

cam

cam se mature applicant. Sic non tantum sterilis vitatur la-
bor, qui multis percipiendis
impenditur, quæ deditcuntur,
quam discuntur sapientius; ve-
rum etjam, qvum pretiosissi-
mi temporis habenda sit ratio,
multa omitti possunt, in se qui-
dem non inutilia, sed quibus
certa vitæ genera sine damno
carerent, & quorum loco, illis
destinati, aliis magis necessariis
vacarent. Ut prior victoria est
instrumentum sequentis, & u-
nius vel alterius munimenti
expugnatio viam quandoque
pandit in spatiostissimum re-
gnum, ita paucarum veritatum
cognitio totius scientiæ arcana
sœpe referat. Digna est hæc
palæstra, in qua summa inge-

genia se exerceant; mihi & vi-
rium & instituti & sumtuum
rationem habituro, historiam
tantum considerare proposi-
tum est. Hæc autem, qvum per
naturam, artes, scientias & ne-
gotia hominum publica & pri-
vata se diffundat, vereor, ne
gravius in me onus fulcepe-
rim, quam cui ferendo suffi-
ciam. Sed si non omnia, quæ
in nobilissima hac materia dici
possent, adferre valuero, (quod
quidem supra facultatem me-
am possum;) summa rerum
momenta perspicua brevitate
adsequi conabor, Tuum L.B.
favorem, qua par est obser-
vantia sollicitans.

U T legi apud eruditos coīmu-
niter receptæ satisfiat, a de-
finitione ordiendū est. Sed qvū
historia res adeo diversas tra-
etet, ut una definitione minus
apte conjungi queant, ejus na-
turā in generalioribus differen-
tiis sistam. Datur itaq; historia
naturalis, quæ simplices natu-
ræ leges & operationes, vel casu
vel arte inventas explicat. Hi-
storia artificialis artium inven-
tionem & incrementa docet.
Historia civilis res in genere
humano actas, imprimis rerū
publicarum ortum, progres-
sum & fata enarrat. Quemad-
modum genus humanum in
civitatibus conservatur, qua-
rum incolmitati singulorum

hominum salus innectitur, in
hanc tanquam centrum omnis
historia confluit. Vario ince-
dit habitu historia civilis. Jam
certæ alicujus reipublicæ fata
exponit, incipiendo ab ejus
origine & continuando per fe-
riem temporum. Jam narra-
tionem intra definiti temporis
partem includit. Jam unum
tantum negotium belli vel pa-
cis proponit. Jam res, eodem
tempore pluribus in rebuspu-
blicis administratas, narrando
conjungit. Ut respublicæ ex
singulis hominibus compo-
nuntur, ita certarum persona-
rum & actionum decriptio-
nes, elementorum vicem sup-
plent in historia civili. In Per-
sonis privatis ad ingenium &
mores

mores attenditur, in publicis
præter τὸ ἡγεμονὸν, τὸ πολιτικὸν etjam
exhibetur. Varios casus con-
gerit historia Miscellanea. Huc
pertinent scripta in *Ana*, qui-
bus Eruditorum diſcursus ex-
temporales excipiuntur. Hi-
storia Literaria scientiarum or-
tum, progressum & fata rei-
publicæ Literariæ tradit. Hi-
storia Ecclesiastica statum Ec-
clesiæ & res in ea actas docet;
quarum expositio in quantum
ad scripturam non examinan-
tur, Historiæ civilis naturam
induit, cuius est narrare, quæ in
genere humano peraguntur,
ex quocunque fundamento
fiant.

AD indolem historiæ rectius intelligendam, quod circa eam consignandam observari debeat, paucis indicandum est. Primo requiritur inHistorico exquisita rerum scribendarum notitia: Quod enim ipse quis non intelligit, aliis explicare frustra laborat. Nec juvat res exterius aliquo modo cognovisse, ad interiora earum penetrandum est. Hoc ut fieri possit, Historicus communes generis humani inclinationes, vitæ civilis indolem & negotiorum, quæ bello & pace tractantur, naturam exploratam habebit. Reipublicæ, cuius gesta explicat, statum & arcana cognoscet. Qui in istis rebus publicis sum-

summum habent imperium,
vel illis a consiliis sunt, & rebus
administrandis præpositi, vel
singulari apud eos gratia va-
lent, in eorum ingenium & se-
creta inquiret. In his consilio-
rum ratio fundatur, quæ alio-
quin incastū indagantur. Heic
etjam mutationum caussæ de-
litescunt, quæ aliter non intel-
liguntur.

§. V.

UT in politicis tritum : salus
reipublicæ suprema lex e-
sto, ita heic locum inveniat: Ve-
ritas suprema lex esto. Sine hac
quod scribitur, fabulæ potius
quam Historiæ nomen mere-
tur. Si odiosi & infames, qui co-
ram Judice, in mercatura vel a-
lias falso proferunt; magis
de-

deteſtandi ſunt, qui in genus
humanum & posteritatem o-
mnē mendacio peccant. Sim-
plex veritatis ſtudium in eo
conſiftit, ut ſcriptor a partium
ſtudio liber, res prout actæ
ſunt, cum ſuis cauſis & cir-
cumſtantiis exponat, nec amo-
re, odio, ſpe, metu aut ullo adfe-
ctu quidquam illis addat vel
demat. Magnum eſt hoc po-
ſtulatum, quod num ullus ad-
huc perfecerit, merito dubitare
licet. Ut autem ipſa peccandi
necessitas culpam minuit, ita
generofi pectoris eſt, minimo
cum peccato, hac neceſſitate
defungi.

§. VI.

Historicus etjam exacto ju-
dicio pragmatico opus ha-
bet.

) o (bet. Ut Historia debet esse expressa rerum gestarum imago, earum genio adeo se attemperare debet, ut quæ transacta sunt, præsentia & ipsa quasi praxi operosa & viva sistantur, multum habet in recessu. Hujus judicii vis sequentibus in momentis consistit: Veras rerum caussas proximas & remotiores explicari, & a prætextis distingui oportet. Hinc diligentia adhibenda, ne quis rumoribus vel alio fuso decipiat. Ubi consilia & fines proponuntur, eadem cautione opus. Nec minus cavendum, ne conjecturis nimis indulgetur. Nihil ex proprio ingenio fingere, sed rerum ductum fideliter sequi convenit.

In circumstantiis obſervandū, ne quid alienum & præſenti instituto ineptum adferatur, vel aliquid ad rem faciens o-mittatur. Oeconomia totius operis ita formanda, ut singulæ partes ad illud quadrent. Ca-vendum, ne res majoris mo-menti parcias, minoris fusius tractentur. Quæ in particulari Historia omnino narrabuntur, in universalī præteriri posſunt. Operis pretium æſtimandum, non tantum ex robore singu-larum partium, ſed ex earum inter ſe & ad totum conveni-entia. Prudentiæ etiam eſt, judi-cia parce adſpergere; aliis judi-candi materiam candide ſub-ministrare ſufficiat.

SImplici & masculo dicendi genere utitur Historicus id est, rerum pondera, non verborum ampullas lectatur. Cavet ne imaginationis vi abripiatur, cavet etjam, ne verbum vel periodum frustra adhibeat. Imprimis sibi diffidit, & accurate examinat, ne quid proferat, quod ad ostentationem ingenii potius, quam rerum soliditatem faciat.

Hæc sunt palmaria capita, ab Historicis observanda, in quibus recensendis, ad Historiam civilem, ceu primarium hujus tractationis argumentum, potissimum respexi. Nemo

mo autem Historiam adeo perfectam confecit, ut non multi in ea dentur nævi. Quidam necessitate, infirmitate alii, multi sponte peccant. Errorum fontes detegere, & modum eos cavendi demonstrare maxime conductit. Pauci enim Historias scribunt, multi legunt, qui nisi hanc artem calleant, temporis & laboris jacketuram faciunt. Qvod institutum, pro virium modulo subsequens tractatio
da, si q[ui] persequetur.

